

TITULUS XXXII.

De Conversione coniugat.

Quaeritur in hoc titulo de coniugatis, qui iuxta formam in superiore traditam volunt Monasticam vitam amplecti. Et quidem distinguendum est inter matrimonium ratum tantum, et illud, quod consummatum fuerit per copulam carnalem: si de rato sermo sit, vulgo traditur liberum esse coniugato Religionem ingredi etiam sine sui coniugis consensu, dissolvique tunc ipsum matrimonii vinculum, ita ut con-

N^o lux in saeculo remanens aliud liberè contrahere possit: quoties verò matrimonium est consummatum, assertur non posse coniugem Religionem profiteri inconsulto, et non consentiente coniuge; neque, quanvis consentiat, matrimonii vinculum dirimi; proindeque debere aliùm coniugem etiam monasterium ingredi, aut saltem votum emittere continentiae iuxta proprii Episcopi praescriptum, cuius est arbitrari attenda aetate, aliisque adiunctis, an sat provissum eius securitati sit simpliciter voto continentiae, quin Religionem ingredi adigatur, *cap. 4. et 18. b. tit.* Verissima sanè haec sunt, cum et Sinodus Trident. illos damnaverit, qui asserunt, matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius coniugis non dirimi. Coeterum quoties quaeritur ratio huius iuris, non satis apta esse argumenta, quae ab Interpretibus congeruntur, censet Berardus. Ea praetermitto, cum notissima sint, et apud quemcunque Commentatorem videre quis possit, meminisse tantum contentus verba, quae tribuuntur Alexandro III. in *capitulis 2. et 7. b. tit.* quorum in primo asseritur alterum coniugem, etiam altero repugnante, ad Religionem transire posse dummodo carnalis commistio non intervenerit inter eos, *quia cum non fuisset*

sent una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire, et alter in saeculo remanere: in secundo verò postquam eadem sententia firmatur, haec verba leguntur: Sanè quod Dominus in Evangelio dicit, non licere viro, nisi ob causam fornicationis, uxorem suam dimittere, intelligendum est secundum interpretationem sacri eloquii de iis, quorum matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua consumari non potest.

Sententiam Berardi, momentaque rationum, quibus ea munitur, breviter exponam, ut lector iudicet an non firmiora, solidioraque illa sint, quam quae vulgò iactantur, quaeque placere mihi nunquam potuisse fateor.

Matrimonium semel legitimo modo contractum, sive ratum tantum sit, sive consummatum, omnimodam sui naturam indissolubilitatem continere, dubitari à nemine posse videtur, postquam definitum fuit, et receptum constantissime, matrimonium ratum antèrius praeferrì debere posteriori consummatum: ex praedicta autem regula fluit, utrumque coniugium, hoc est, tam ratum, quam consummatum, morte solum alterutrius coniugis dissolvi, si loquamur de potestate Ecclesiae, quae, licet amplissima, tanta tamen non est, ut matrimoniale vinculum dissolvere queat iuxta illud ab Adamo spiritu profetico prolatum: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Coeterum quando infinitam Dei potestatem consulimus, cui nihil indissolubile, nihil reservatum; ultrò omnes annuimus, quodlibet coniugium, tam consummatum, quam ratum, dissolvi per eam posse. Iam verò, leges à coniugibus servandae eo modo dispositae sunt, et ordinatae, ut officia in coniugem praestanda, praeferrènda sint officiis quae parentibus debentur, iuxta illud: *Propter hanc relinquet homo patrem, et matrem, et adhaerebit uxori suae: verum officia Deo debita primum semper obtinent locum secundum*

Evangelicum praeceptum. Si ergo coniux post contractum matrimonium agnoscat in se Dei spiritum, obedire ipsi tenetur, et ad Religionem relicta uxore transire, sive tantum ratum fuerit matrimonium, sive etiam consummatum; dissolviturque tunc matrimonii vinculum, non homine, sed Deo solvente. Hoc nihilominus diffidetur vulgus Interpretum ex eo, quod videat coniugium ratum dissolvi quoad vinculum per ingressum in Religionem, non aequè consummatum, sicque existimat primi vinculum dissolubile esse, non ita secundi, et verba illa: *Quod Deus coniunxit, homo non separet*, intelligit tantum de matrimonio consummato; quod tamen nullatenus ostendi valet, neque satis adpositè asseri videtur, si attentè scrutemur primam matrimonii institutionem, eiusdemque uti oportet contracti primarium finem, atque effectus, praecipuè praè oculis habentes, copulam carnalem non esse de essentia matrimonii, illudque ante consummationem non minus perfectum esse, quam post consummationem. Berardus censet, quod coniugii rati vinculum dissolvatur per Religionem, non etiam consummati, non provenire ex eo, quod primum dissolubile sit, non etiam secundum; sed ex eo, quod facilius praesumatur divina voluntas in rato, quam in consummato: quod percipietur ex sequentibus. Ne coniuges faciliè seducantur, aut seducere velint, iudicat Ecclesia de spiritu Dei in ipsis, si eo ad Religionem se vocari dicant; Ecclesia autem agnoscere Dei voluntatem debet humano modo, cum revelationes, aut miracula expectanda non sint: itaque, si coniux ante consummatum matrimonium se spiritu Dei ad Religionem duci dicat, Ecclesia faciliè credit, cum regulariter nullae eo tempore adsint causae, quae cogant coniugem matrimonii poenitere; non taedium uxoris, cuius amplexus ardentissimè expetere tunc solent homines, neque onus liberorum, cum nullum adhuc habeat; unde gene-

Nota

ra-

raliter permittit Ecclesia huiusmodi matrimonii vinculum dissolvi; at verò dissolvitur tunc non Ecclesiae, sed Dei potestate, cuius voluntatem Ecclesia declarat. Consummato matrimonio, licet aequè dissolvi debéret coniugium, si Dei voluntas appareret, meritò non credit Ecclesia coniugi eam alleganti, cum plurima iam sint, quae coniugem suspectum reddant: si tamen aliquando extraordinaria divinae voluntatis signa adessent, declararet haud dubiè Ecclesia in eo casu matrimonii, quanvis consummati, dissolutionem, cum haec divina voluntas superet omnem legem, et nemo ei resistere valeat.

Nota

In praedicto capite 7. b. tit. consultus Alexander III. de muliere, quae viro copulari renebat, asseribatque se Religionem profiteri velle, duorum mensium illi tempus praefinit, ut ad Religionem transeat, aut ad virum suum redeat: unde generaliter asseritur praedictum spatium coniugibus tributum esse, ut deliberent matrimonii consummationem, aut transitum ad Religionem.

Coetera tituli capita sigillatim percurrere necessum non est, cum omnia eò tendant, ut probetur quod supra innuimus, nempe post consummatum matrimonium alterum coniugem in Religionem transire non posse absque alterius consensu, et quin simul et ipse ad Religionem transeat, nisi morum probitas, senilis aetas, aliaque adiuncta suadeant sufficere quod emisso simplici voto continentiae in saeculo maneat, quod in prudenti arbitrio Episcopi positum est.

Animadvertendum est matrimonium tantum ratum praedictà formà dissolvi, non per transitum, aut ingressum in Religionem, sed per professionem solemnem, quanvis promiscuè de ingressu in Religionem, aut professione sermo fiat. Deinde sciendum voto solemnem, aut solemnizat per susceptionem sacri ordinis eandem vim quoad hoc non esse, licet

ea-

ea-

eadem videatur ratio, nam S. Pontifex Ioannes XXII. in *Extravag. un. de Voto*, et *voti redemptione* expressè declaravit, antiquae concertationi finem imponens, illud invalidum esse censendum ad dissolvendum matrimonium prius contractum, etiam si per carnis copulam non fuerit consummatum; ex eo aut Sum. Pontifex, quod nec iure divino, nec per sacros canones reperimus hoc statutum.

Non minimam lucem haec accipient ex his, quae exponuntur titulo sequenti.

TITULUS XXXIII.

De Conversione Infidelium.

Continetur in hoc Titulo alia causa dissolvendi coniugii fundata etiam in divina voluntate, de qua egimus in superiori. Expressam eam habemus apud Apostolum: ait enim in *Ep. 1. ad Cor. cap. 7. Si quis frater habet uxorem infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam; et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum; sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi.*

Hinc patet, quod ex doctrina Apostoli si infidelis coniugatus ad fidem convertatur, ex eo pendeat dissolutio coniugii, quod alius coniux velit etiam ad fidem converti, aut saltem cohabitare sine contumelia Creatoris; nam in his casibus subsistet coniugium; sin verò neutrum efficere velit, dissolvetur eius vinculum, etiamsi fuerit consummatum, ex divina nempe voluntate. Si infidelis non deliberet, traditur vulgò praefigendum ipsi esse tempus à Iudice, quod

quod si valdè remotis degat, obtinuit, quod conversus impetrata S. Pontificis dispensatione ad aliud matrimonium, Religionem, aut sacros Ordines transire possit.

Notandum hęc est matrimonium in hoc casu ex veriori sententia tunc dissolvi, cum conversus secundas nuptias contraxit, aut emisit solemnè votum continentiae; quapropter si, antequam quid horum faciat, alius coniux convertatur, consolidari debet matrimonium, utpote non dissolutum; ut movit Benedictus XIV. quanvis infidelis contrarium fuisset antea protestatus. Deinde dicendum est haec omnia ita procedere, si matrimonium fuerit contractum in infidelitate nullo adstante impedimento, aut eo tantum quod inductum sit iure Ecclesiastico; si enim contraxerunt adversus ius divinum, aut naturale, nullum fuit inter eos matrimonium.

Haec doctrina ad eum extendenda non est, cuius coniux in haeresim incidit, et in ea permanet, aut coniugem in crimina inducat; tunc enim consulti quidem Ecclesia separatione quoad torum, et habitationem, matrimonium autem durat; vel quia Apostolus tantum de infidelitate locutus est, vel quia non adest in tali coniuge idem periculum perversionis, quod in infideli converso, cuius fides terna adhuc est.

Quaeritur in *cap. 2.* cuinam relinquendi sint liberi talium infidelium: et cum ibi de infantibus ageretur, respondit Pontifex tribuendos esse converso in favorem Religionis; si autem egressi infantiam sint, censet Berardus relinquendos fore suae libertati, cum nemo debeat invitatus ad Religionem adduci: sed forsam non incongruè ego existimo accommodari posse impuberibus omnibus, etiam infantiam egressis, S. Pontificis decisionem, cum infirmum sit eorum iudicium, et magna sit causa, quae pro Religione facit.

TITULUS XXXIV.

De Voto, et voti redemptione.

Ex eo, quod Religiosi vota emittant in Professione, adiungitur rectè hic Titulus superioribus. Definitur vulgò votum promissio deliberata Deo facta de meliori bono: quibus verbis comprehenduntur pleraque ad eius cognitionem necessaria: namque in primis ex eis satis colligitur quàm religiosè vota servanda sint, cum non alii, quàm ipsi Deo quis se obligaverit: deinde apparet non omne propositum, seu conceptionem boni explicandi votum appellari, ut dicitur *cap. 3. b. tit.* sed promissionem seriam, et deliberatam; cuius cum incapaces sint in aetate tenera constituti, ideò voto non obstringuntur, aut saltem facilè cum eis dispensabitur. Illi quoque omnes, qui alieno arbitrio subjecti sunt, non possunt vovere ea, quae exequi nequeunt absque eorum incommodo; quibus parère tenentur, sine horum consensu; tales sunt Religiosi, filii in potestate parentum, maritus, et uxor: nihilominus, si deliberatè, et liberè promisserint, rectè sibi consulent adeundo legitimum Superiorem, cuius officium erit votum in aliam rem, quae impleri ab eis valeat absque horum, quibus subjecti sunt, praèiudicio, commutare. Neque turbare quemquam debet *caput 9. b. tit. §. 4.* ubi assertitur viros praeter assensum uxorum suarum emittere posse liberè votum ultramarinum, liberèque illud adimplere, licet commonendae attentius sint uxores, ut consentiant: id enim, sicuti et alia singularia plurima, statutum fuit in Cruciatæ, seu expeditionis in terram sanctam, gratiam, cui omnia cedere debere credebatur; quod satis innuit Innocentius III. dum ait se id statuere in tanta necessitate Populi Christiani, ne terrae sanctae impeditetur subsidium.

Denique ex eo, quod votum esse debeat de meliori bono, sequitur, promissionem turpem, vel de objecto aliàs bono in malum finem relato, aut penitus inanem, et frivolum, nullam inducere obligationem, gravisque criminis reos esse, qui talia Deo polliceri audent: itaque nullum erit votum, si quis voveat rem indifferentem, id est, eam, quae nihil secum emolumentum, aut divini honoris affert; foret enim vanum, imò et nonnunquam superstitiosum: idem erit si res necessaria, aut impossibilis voveatur, veluti si quis stupidè se moriturum, aut non moriturum voveret; quia votum, ut ait Dominicus Soto, debet etiam esse à prudentia profectum. Nihilominus opera praecepti, quatenus in nostra sunt voluntate, materia sunt voti, quia, licet eorum impletio sit necessitatis, non est tamen simpliciter, sicut mori, ideoque praecepta liberè adimplemus. Eleanter Innocentius III. in *cap. 7.* ait, attendendum esse in omni voto quid liceat secundum aequitatem, quid deceat secundum honestatem, et quid expediat secundum utilitatem. Haec facilè quisque videt pendere ex adiunctis; quae, cum alia, atque alia esse possint pro varietate temporum, locus fit commutationi, prorogationi, aut redemptioni, vel dispensationi. Verùm ad haec omnia intervenire debet auctoritas legitima, de qua plurimae sunt quaestiones, et quamplures quoque observandae sunt distinctiones. Et quidem in primis receptum est, voventes ipsos commutare posse quaelibet vota in evidenter melius, praesertim in eodem genere, veluti si votum castitatis temporale commutent in perpetuum; tunc enim cumulatus solvunt. Ob hanc rationem dicitur, vota in saeculo emissa extinguì per religiosam professionem, sive perpetua illa sint, sive temporalia, quanvis in *cap. 4. b. tit.* sermo sit de obsequio temporali, proindeque solum videatur intelligendum de votis temporalibus, non de perpetuis;

nam et perpetua per professionem religiosas extingui, communis sententia est, quanvis proficiens de huiusmodi votorum extinctione non cogitaverit. Ex-
 1) cipiuntur vota, de quibus proficiens ita cogitaverit, ut
 2) eorum obligationem perdurare intenderit: item in
 3) favorem tertii elicita, ab eoque acceptata, cum tran-
 4) sierint in contractum, et naturalem pepererint obli-
 5) gationem: tandem iurata, in quibus praeter vincu-
 6) lum promissionis adest aliud proveniens ex reveren-
 7) tia Deo debita sub diversa ratione. Aliud sanè sua-
 8) dere videtur *caput* 10. namque innuitur in eo, virum,
 qui votum emisserat suscipiendi habitum religiosum,
 eoque non impleto, vocatus fuerat ad regimen Eccle-
 siae cuiusdam, reddere Altissimo debere votum, si
 suam sanare velit conscientiam; verum autem aliunde
 est statum Episcopalem perfectiorem esse Religiosum.
 Censet Berardus minimè ex hoc capite colligi, quod
 votum commutari nequeat in eviderent melius propria
 auctoritate, cum proposita ibi fuerit ab Innocentio III.
 1) *electio nulla*, nempe criminosi ob voti iteratam trans-
 2) gressionem: quae interpretatio, cum verbis capituli
 plurimum conveniat, magis placebit cuicumque atten-
 3) tè consideranti, quam illae, quae ab aliis afferuntur.
 4) * Deinde irritare potest maritus vota uxoris om-
 5) nia, nullo excepto iuxta Dominicum Soto *de Iustitia*,
 6) *et Iure, lib. 7. quaest. 3.* dispensare autem neu-
 7) tiquam posset, cum hoc proprium sit Praelati spiri-
 8) tualis. Praelati Regulares, parentes, tutores, atque
 9) domini, eadem funguntur potestate in votis à Mo-
 10) nachis, filiis, pupillis, aut servis emissis.
 11) * Quoad commutationem, et dispensationes regula
 generalis est, Episcopis hanc facultatem inesse in
 votis subditorum, illis tantum exceptis, quae Sedi
 Apostolicae reservata sunt; in quo numero recen-
 1) sentur votum Religionis; perpetuae continentiae non
 2) conditionatum; peregrinationis ad Hierosolimam,
 3) Apostolorum Limina, et Compostelam; sive expres-
 4) sè

sè haec sibi S. Pontifices reservaverint, sive usu tan-
 tum id invaluerit.

Coeterum longè distat commutatio à dispensatio-
 ne; per hanc enim relaxatur obligatio, cum per il-
 lam solum transferatur in aliam rem. Praelati accu-
 ratè inspicere solent, utrum dispensare, an tantum
 commutare debeant; verè enim non rectos facultatis
 sibi concessae dispensatores sese exhiberent, si,
 cum commutando satis consulti possit causae obstan-
 ti ex parte materiae voti, personae voventis, vel
 rationis boni communis, dispensationem indulgerent.

Circa materiam voti, causam ad dispensationem,
 aut commutationem requisitam, item quoad vota,
 quae emittuntur in professione religiosa, plurima
 passim occurrunt dubia, quae nec leviter attingi pos-
 sunt absque longa tractatione: regulas ergo illas
 generales innuisse sufficiat, quibus nonnulla adiun-
 genda erunt in *titulo seq.*

In *capitibus* 8. 9. et 11. *b. tit.* singularia quaedam
 conspiciuntur, quae inducta fuere occasione
 expeditionis in terram sanctam, sive Cruciatæ à
 Christianis initeae post Concilium Claromontanum *an-*
ni 1095. sub Urbano II.

TITULUS XXXV.

De Statu Monachorum, et Canonico- rum Regu-
larium.

Continentur in hoc Titulo coetera, quae spectant
 Monachorum vitam, votorumque, quae emisserunt,
 observantiam.

Haec regulariter tria sunt, paupertatis, scilicet,
 obedientiae, et castitatis, quam etiam expressè vo-
 vent à tempore S. Francisci Assisii. In voto pauper-
 tatis continetur in primis abdicatio omnis proprietatis,
 quae essentialis est professioni religiosae; cum

in ea voveatur observantia consiliorum Evangelicorum, in quibus expressè illud invenitur: *Si vis esse perfectus, vende omnia, quae habes, et da pauperibus.* Proficiscitur id etiam ex ipsa rerum natura, nam, ut bellè Soto, religionis monasticae institutio est, illam amplecti disciplinam, per quam ad perfectionem charitatis expeditius ascendatur; primum autem, quod hominum animos fascinatos ad sui amorem inescat, est rerum possessio; nam, cum pecuniae obediunt omnia, qui illam amat, per eam cuncta concupiscit, et qui illam abjicit, omnium quodammodo mundanorum affectus ab se facile amputat. Sic in Concilio Augustodonensi dicitur: *Primus titulus hic est Monasticae disciplinae, ut Abbates, vel Monachi peculiare non habeant.* In Concilio Lateranensi sub Alexandro III. anni 1179 in *canone 10.* ex quo desumptum fuit *caput 2. b. tit.* haec habentur: *Monachi non pretio recipiantur in Monasterio, non peculium permittantur habere: qui verò peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro iniuncta administratione permissum, à communione removeatur Altaris; et qui in extremis cum peculio inventus fuerit, et digne non poenituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter Fratres accipiat sepulturam: quod etiam de universis Religiosis praecipimus observari.* Innocentius III. in *cap. 6. eod. praedictae Lateran. sanctioni* innitens, ita sese explicat: *Firmiter inhibuimus, ne quis Monachorum lineis camisiis uteretur: Prohibemus quoque districtè in virtute obedientiae sub oblatione divini iudicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat; sed si quis aliquid habeat proprii, totum in continentem resignet. Si verò post hoc proprietatem aliquam deprehensus fuerit habere, regulari monitione praevia, de Monasterio expellatur, nec recipiatur ulterius, nisi poeniteat secundum Monasticam disciplinam. Quod si proprietatem apud quamquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum*

per-

perditionis extra Monasterium in sterquilino subterretur, secundum quod beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse (1). Unde si quidquam alicui specialiter fuerit destinatum, non praesumat illud accipere, sed Abbati, Priori, vel Cancellario assignetur: Nec aestimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis, aded est annexa regulae monachali, ut contra eam nec S. Pontifex possit licentiam indulgere. Et quidem relata Concilii Lateran. sanctio indulgebat Monacho peculium, dummodo pro iniuncta administratione fuisset ei ab Abbate permissum: verum aliud placuit Sinodo Tridentinae in *sess. 25. de Regularibus cap. 2.* ubi haec leguntur: *Nemini igitur Regularium, tam virorum, quam mulierum, liceat bona mobilia, vel immobilia, cuiuscunque qualitatis fuerint, etiam quoties modo ab eis adquisita, tanquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere, vel tenere, sed statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur. Nec deinceps liceat Superioribus,*

(1) Cabasutius in *Notitia Ecclesiastica saeculi XII. in canone 10. Concilii Lateran. III.* haec habet. Eodem pertinet Concilii Londoniensis *can. 2.* necnon relatio S. Gregorii Papae *lib. 4. Dialog. cap. 55. de Monacho,* cui iusto nomen erat, qui laborans extrema aegritudine, deprehensus fuit occuluisse sibi tres aureos, quem ipse Gregorius à Fratribus Monachis visitari usque ad mortem prohibuit: defunctum verò in sterquilino sepeliri unà cum tribus aureis fecit, unoquoque Fratrum, dum terrà profandè cadaver operiebatur, dicente illi: *Pecunia tua tecum sit in praedestinationem.* Quia verò gravem in extremis de suo delicto in illa Fratrum derelictione conceperat animi dolorem, solo ei adstante carnali fratre artis Medicae professore, post sexaginta ab obitu dies eidem fratri apparens denunciavit se gravibus poenis liberatum occasione triginta Missarum, quas Gregorius ipse Praeposito Monasterii, clam, et coeteris inscius, pro eiusdem refrigerio iussuratur offerre.

M

Quandem scilicet
et Monachus
pervenit.

bus, bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam. Administratio autem bonorum Monasteriorum, seu Conventuum ad solos officiales eorundem, ad nutum Superiorum amovibiles, pertineat. Mobilium vero usum ita Superiores permittant, ut eorum suppellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat; nihilque superflui in ea sit, nihil etiam, quod sit necessarium, eis denegetur. Quod si quis aliter quidquam habere deprehensus, aut convictus fuerit, is biennio activa, et passiva voce privatus sit, atque etiam iuxta suae regulae, et Ordinis Constitutiones puniatur. Deinde Clemens VIII. in Constit. Nullus 25. Junii anni 1599. quid hac in re à Regularibus sit observandum, clarè admodum, atque distinctè, expressit, cuius idè verba transcribere non pigebit: *Quò Tridentini Concilii decreta (ait in §. 2.) de paupertatis voto custodiendo fidelius observentur, praecipitur, ut nullus ex Fratribus, etiamsi Superior sit, bona immobilia, vel mobilia, aut pecuniam, proventus, census, elemosinas, sive ex concionibus, sive ex lectionibus, aut pro Missis, tam in propria Ecclesia, quam ubique celebrandis, aliove ipsorum iusto labore, et causa, et quocunque nomine acquisita, etiamsi subsidia consanguineorum, ac piorum largitiones, legata, aut donationes fuerint, tanquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere possit; sed ea omnia statim Superiori tradantur, Conventuique incorporentur, atque cum coeteris illius bonis, redditibus, pecuniis, ac proventibus confundantur, quò communis inde victus, et vestitus omnibus suppeditari possit. Neque Superioribus, quicunque illi sint, ullo pacto liceat eisdem Fratribus, aut eorum alicui bona stabilia, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam, etiam depositi, aut custodiae nomine concedere. Nulla quoruncunque Superiorum dispensatio, nulla licentia, quantum ad bona immobilia, vel mobilia*

lia, Fratres excusare possit, quo minus culpa, et poenae ab eisdem Concilii decretis impositae, et ipso facto incurrendae, obnoxii sint; etiamsi Superiores asservèrent huiusmodi dispensationes, aut licentias concedere posse; quibus in ea re fidem minime adhiberi volumus. Nullus ex Superioribus locorum administrationem bonorum, et aliarum rerum, dispensationemque pecuniarum, et redditum sui Conventus, etiam nomine Conventus, per se ipsum habere, sive exercere possit, sed universum id onus tribus Fratribus eiusdem Conventus à Generali ita demandetur, ut unus rerum, et bonorum, redituumque colligendorum, ac exigendorum curam habeat; alter tanquam depositarius pecunias, et coetera ab illo collecta, et exacta fideliter asservet; alius de pecuniis, et rebus à Depositario acceptis Priori, et Fratribus, ac Conventui universo de necessariis, mandante tamen ipso Priore, non secundum proprium affectum, sed iuxta charitatis regulam, veluti bonus dispensator, provideat, officiorum huiusmodi confusione peritus interdicta.

Innovata posteriori fuit haec Constitutio à Summo Pontificibus Paulo V. Gregorio XV. et Urbano VIII. Pluries quoque Congregatio sac. Concilii iuxta eandem resolvit: imò interrogata, an, Superiore, quantumvis requisito, necessaria suis Regularibus negante, liceat ipsis clam, vel invito eo, illa sibi comparare, seu retinere, respondit, non licere; uti refert Giraldis ad hunc titulum, ex Quaranta in Summa Bullarum, verbo casus reservati.

Hic seriò monitos velim (ait Giraldis, et ipse Regularis) quosunque paupertatis voto, tam simplici, quam solemnè, et hoc potissimum obstrictos, ne cum periculo damnationis aeternae se allucinentur, putantes, sibi licitum esse citra sacrilegam dicti voti fractionem, pecuniam, cuius usum habeant, cuicunque ludo exponere. Nec existimè se tutos in foro conscientiae, si id faciant cum licentia suorum

rum Superiorum, si fortè hodie, et cum hac faciatis; quandoquidem omnia iura clamant, his omninò interdicitum esse concedere propriis subditis facultatem quidquam erogandi in usus profanos, et contra ipsorum statum, sed in necessarios duntaxat, licitos, et honestos.

Quoad Monasteria ipsa attinet, adhibenda distinctio est, cum nonnullis Religionibus bona immobilia in communi habere permittatur, aliis verò etiam hoc vètitum sit. Sinodus Trident. in *praedict. sess. 25. de Regularibus cap. 3.* concessit omnibus Monasteriis, et Domibus, tan virorum, quàm mulierum, et Mendicantium, exceptis Domibus Fratrum S. Francisci, Capuccinorum, et eorum, qui Minorum de Observantia vocantur, etiam quibus, aut ex constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia possidère eis liceat. Quavis enim genere suo mendicatis omnimoda praeferenda sit, potest nihilominus ratione finis, aliarumque circumstantiarum, pro tempore, et loco coducentius esse, ea in communi possidère, quae Monachorum victui sunt necessaria, uti egregiè ostendit Domin. Soto, Ordinis Praedicatorum praeclarum decus, *de Iustitia, et Iure lib. 7. quaest. 5. art. 2.* ubi simul affert mendicitatis incommoda plura; quoniam (ait) illa Monachorum divagatio, quae ad victum quaerendum necessaria est, otium non secum permittit, quod operepretium est ad spiritalia munia in illis Ordinibus, qui instituti sunt ad contemplationis opera, et praedicationem. Deinde, diversam temporum indolem considerans, postquam charitas refrixit (inquit) mendicantes molesti sunt Populo, et onerosi; qua ratione vilesceat Religio in eius oculis incipit; praeterea nimia egestas cogere mendicos assolet aliqua negotia cum saecularibus tractare, et aliquibus quandoque improbitatibus victum extorquère, quae

eo-

eorum Instituta obscurant. Addit quod, quando Religiones in illa sincera mendicitate institutae fuere, multa suffragarentur, quae ab aliquibus iam temporibus languère videmus; summa nempe victus parcitas, et vestitus splendor; tum etiam maior vitae ipsius monasticae splendor.

Haec, aliaque, quae omittere duxi, attentè consideranti persuasum erit, Religionum splendorem auctum in dies iri magis, magisque, si cuilibet cuiuscunque Instituti Monacho necessaria ad victum, vestitum, aliaque, quae eius statum decent, praerentur absque ulla necessitate stipendiis concionum, et Missarum, atque amicum religionibus inhiandi; quod facillimè fieri valeret absque ullo, aut Monachorum ipsorum, vel Religiosi status, aut Populi gravamine: imò utrisque non modico contingente levamine, et commodo.

Votum castitatis, quod secundum est, non adeò longam exigit explanationem. Constans apud omnes est, castitatem ita esse annexam religioni, ut nulla humana dispensatione separari queant.

Quod nuper diximus de Innocentio III. in *cap. 6. b. tit.* eò nos rectà ducere videbatur, ut inquireremus, an S. Pontifex dispensare queat in castitate cum religioso; coeterum à quaestione abstinere satius ducimus, receptam sententiam exponere contenti, iuxta quam traditur, Papam non posse dispensare in substantia alicuius voti religiosi in sensu composito; hoc est, ut quis maneat Religiosus, et habeat proprium, vel uxorem ducat; quod innuere videntur verba Innocentii III. praedicto loco; posse tamen id efficere in sensu diviso; hoc est, posse tollere totum vinculum professionis Religiosae, et hominem religiosum saecularizare.

Status Religiosus non minus requirit obedientiam, uti adversus Lutherum solidissimè probarunt omnes Catholici.

Tom. II.

Q

Te-

Tenantur praeterea Regulares in coeteris omnibus vitam suam componere ad Regulae, quam professi sunt, praescriptum, tam quoad vitam communem, et clausuram, quam in victu, et vestitu; in quibus omnibus invigilantes debent Superiores: si vero et isti fuerint negligentes, incumbere in id iubentur Episcopi, etiam tanquam Sedis Apostolicae Delegati.

Plura saluberrima Decreta edita in hanc rem fuerunt in Concilio Trident. *sess. 25. de Regularibus*; quibus accesserunt deinde quamplurimae Constitutiones, et Declarationes, quas recensere nimis foret longum: alia autem quisquis capita in *hoc titulo in 6. et in Clementinis* inserta contulerit cum Tridentinis sanctionibus facillimè deprehendet singulare ius à sancta Synodo inductum. Multas etiam utilissimas leges in dies à Religiosissimo Rege nostro hac de re edi, vident laeti boni omnes; è quibus illae nunquam satis commendari poterunt, quae intercludunt

Monachis varios vagandi praetextus, cum certum sit parum profuturas sanctissimas Religiosae vitae leges, quandiu facilis pateat Monachis occasio divagandi. Deinde consultissimae quoque sunt leges, quae statuunt, ne plures in unoquoque Monasterio admittantur, quam qui ex redditibus Monasterii, vel ex consuetis elemosinis commodè valeant sustentari; quod statutum fuit in Concilio Tridentino, et renovatum quoad haec Regna in saepè citata Bulla *Apostolici Ministerii*.

Frequentissima illa quaestio est, an Monachus ad Episcopatum promotus, subjectus nihilominus maneat observantiae votorum; aliarumque regulae, quam professus fuit, praeceptionum. Et quidem communis sententia cum D. Thoma distinguit in religioso tria operum genera, sive observantiarum: aliae sunt, quae non solum non obsistunt functionibus Pontificalibus, sed adiutorio esse possunt; tales sunt

paupertas, castitas, et obedientia, quam non relinquit Monachus Episcopus, dum à Superiorum Regularium obedientia liberatur, sed mutat: ad has autem tenetur Episcopali dignitate insignitus Monachus. Aliae sunt, quae repugnant, ut solitudo, silentium, à quibus proinde eximitur. Aliae denique mediè generis existimantur, quae scilicet non semper, sed aliquando obstant, veluti ieiunia, et vigiliae moderatae, quae non adeò corpus debilitant, lanis indui, in eis dormire, et alia huiuscemodi: in his autem dispensatione nonnunquam propria auctoritate talem Episcopum uti posse asseritur. Coeterum non leves occurrunt difficultates in discernendo quanam res ad alterum ex his oneribus referri debeant. Sed et in regulis ipsis, quas cum D. Thoma, et Soto, proposuimus, nonnullae occurrunt dubietates: unde ambigi nequit Monachos, dum Episcopi fiunt, plurimis sese objicere anxietatibus. Sanè silentio praetermittenda non sunt praedicti Auctoris verba: debent autem (ait) Religiosi, ut in adeundis Episcopatibus multò esse cunctantiores, quam saeculares, ita in administrandis longissimè vigilantiores: qui enim sese in Clastra, mundo valè dicentes, abiderunt, non debent sicuti uxor Loth retrò, hoc est, ad saeculares splendores respicere: nam praeter Dei offensam, saeculari populo scandalo sunt, ac subinde vilipendio, et ludibrio, nisi palàm constet tum renitentes vi fuisse à suis Clastris extractos, tum Ecclesiis cum omni timore Dei famulari, aliisque abstinerere pompis, quae non fuerint ad ornatum suae dignitatis necessariae.

TITULUS XXXVI.

*De Religiosis Domibus, ut Episcopo sint
subjectae.*

Si totius Dioecesis sollicitudo, et cura Episcopo iure ordinario competit, potiori sanè ratione incumbere ipsi debet regimen domuum omnium, quae Religioni, et pietati specialiter dicatae sunt. Latissimè autem patet haec denominatio; ita ut in ea primò includantur Ecclesiae omnes in Dioecesi sitae, ni doceant privilegium singulare, vi cuius exemptae sint ab ordinaria iurisdictione. Idem dicendum est de Monasteriis universis, et Monachis, sive illa priora tempora consideremus, in quibus initiari non consueverunt sacris Ordinibus (1), sive posteriora.

Verùm deinde plura obtinuerunt privilegia, ut sese eximerent à iurisdictione Episcoporum: quod et nunc obtinet, quanvis coercitum, et limitatum à Sinodo Tridentina.

Nomine etiam Religiosarum Domuum veniunt privata Oratoria. Idem est de Hospitalibus, in quibus plures agnoscuntur species pro diverso cuiusque instituto; distinguunturque nominibus graecis, quae sunt Xenodochia, Orphanotrophia, et alia huiusmodi. Ex his alia sunt laica, alia ecclesiastica, alia mixta, regunturque singularibus foundationis legibus, aut receptis, eisque non improbandis consuetudinibus. In his omnibus prae oculis habenda est sanctio Concilii Trident. in *sess. 22. de Reform. cap. 8. et 9.* ubi distinctio fit inter Hospitalia, seu Collegia, aut alia

(1) Antiquitus Monachos, ne quidem Abbates ipsos, aut aliis nominibus nuncupatos Superiores, ordinibus fuisse insignitos, manifesta eatenus omnibus res est, ut nulla indigeat probatione.

alia pia loca, quae sub immediata Regum protectione constituta sunt, et coetera, quoad visitationem, atque rationum redditionem.

In *cap. 2. b. tit.* continetur constitutio Concilii Lateran. *anni 1215.* sub Innocentio III. ne quis de coetero novam Religionem inveniret; quae prohibito confirmata fuit in Lugdunensi *anni 1274* sub Gregorio X. *cap. un. b. tit. in 6.*

TITULUS XXXVII.

De Capellis Monachorum, et aliorum Religiosorum.

Sermo in hoc Titulo est de illis Monachorum, aut aliorum Religiosorum Capellis, quae Populum habent, Urbanus III. in *cap. 1.* voluit, ut à Clericis saecularibus ab Episcopo institutis regerentur, non à Monachis, relicta iis tantùm praesentatione. Sed aliud generaliter obtinuit, uti evincitur satis ex Sinodo Trident. *sess. 25. de Regularibus cap. 11.* in quo statuitur, ut in Monasteriis tan virorum, quam mulierum, quibus imminet animarum cura personarum saecularium, praeter eas, quae sunt de illorum Monasteriorum, seu Locorum familia, personae, tam regulares, quam saeculares, huiusmodi curam exercentes subsint immediatè in his, quae ad dictam curam, et Sacramentorum administrationem pertinent, iurisdictioni, visitationi, et correctioni Episcopi, in cuius Dioecesi sunt. Deinde cum nonnulli eam praedictae sanctioni adherent interpretationem, ut Parochos solum in ea comprehendi assererent, non verò alios Sacerdotes ab Episcopali iurisdictione exemptos, si aliqua eos administrare Sacramenta contingeret, uti ait Giraldi; accessit Constitutio Gregorii XIII. quae incipit: *Inscrutabili, anni 1622.* in qua haec habentur: *Ut deinceps tam*
Re-

Regulares, quam Saeculares, quomodolibet exempti, sive animarum curam personarum saecularium, Monasteriis, seu Domibus regularibus, aut quibusvis aliis Ecclesiis, vel beneficiis, sive regularibus, sive saecularibus incumbentem exerceant, sive alia ecclesiastica Sacramenta, aut unum ex illis ministrent, praevia Episcopi licentia, et approbatione, sive quo modo in dictae curae exercitio, aut in eorundem Sacramentorum, vel alicuius ex illis administratione de facto absque auctoritate se ingerant; in his, quae huiusmodi curam, seu administrationem concernunt, omnimodae iurisdictioni, visitationi, et correctioni dioecesani Episcopi, tanquam Sedis Apostolicae Delegati, plenè in omnibus subjiciantur.

In cap. 3. et 4. definitur huiusmodi Capellarum, aut Prioratum occasione Monachos singulos commorari non debere; iniungiturque Abbatibus, aut Prioribus, ut, aut ipsos ad Claustra revocent, aut Socios eisdem adiungant, ad quod compellendi sunt ab Episcopis per censuras ecclesiasticas, monitione praemissa.

Emanarunt apud nos plura Regia decreta ad mentem Canonum, ne Monachi extra Claustra degant, quamlibet aliam praetextentes causam; ea nihilominus satis adhuc praevalent, quae desumitur ex Domibus, quas habent Monasteria in agris causa colligendi, servandique fructus possessionum suarum.

TITULUS XXXVIII

De Iure Patronatus.

Fundatoribus Ecclesiarum à primis ipsis temporibus concessa fuere iura quaedam singularia, quae comprehenduntur hodie sub nomine Patronatus. Verum varia fuit hac in re disciplina pro temporum diversitate; et hinc fluit, quod diversum appareat Pa-

Patronatus ius in nonnullis antiquis monumentis, quae extant apud Gratianum, ab eo, quod invenitur in Decretalibus Gregorii IX. atque posterioribus Collectionibus: unde non minima generatur confusio, nendum Tyronibus, sed et nonnullis, qui Patronorum iura se optimè callère arbitrantur; proinde summam primò exponam, quid Patronis Ecclesia concesserit prioribus saeculis; deinde autem, quibusnam gradibus, atque temporum adiunctis iura eorum creverint, atque ad hodiernum statum pervenerint: seu, quod idem est, ius Patronatus antiquum distingam à posteriori, tradens simul originem singulorum iurium.

Vix in antiquis monumentis invenitur nomen ipsum Patronatus; nam veteres processionis, fundationis, aliisque huiusmodi vocibus simpliciter utebantur: verum privilegia nonnulla Fundatoribus, etiam Laicis, concessa apparent ab ipsa prima Basilicarum, Oratoriorum, Monasteriorum, Xenodochiorumque erectione: sciebat enim Ecclesia munificentiam plurimorum in Republicam hac ratione excitari, uti aiebat Xenophon. Iam verò illae concessionibus, aut privilegia in eo tantum initio constiterunt, ut Basilicae, aut Ecclesiae erectae ab earum Fundatoribus denominarentur, translato nempe ad eos nomine à Martiribus, quibus dicabantur, et à quibus appellari primò consueverunt; licet id non omninò constans esset, uti apparet ex eo, quod etiam hodie Ecclesiae adsint, praesertim Romae, in quibus servatum conspicimus nomen vetus domuum profanarum, quae deinceps in Ecclesias, aut Basilicas conversae fuerunt. Sanè ut plurimum à Fundatoribus nomen desumebant: quod facillè esset ostendere plurimis testimoniis, tam ex Orientali, quam Occidentali Ecclesia adductis: imò et apud Gentiles in usu fuit Temporum suorum Fundatoribus hoc ius indulgere.

Non-

2. Nonnisi tardius permessa Fundatoribus fuit nominatio, sive praesentatio Clericorum, qui ministerio erectae ab ipsis Ecclesiae forent deputandi: et diffidius adhuc extensa fuit ad eorum haereditas: quod cum satis exhibeat gradatim adaucta fuisse Patronorum iura, et consuetudine potius, quam iure scripto, nemo mirabitur, si ex monumentis, quae invenerit, discat quaedam privilegia concessa iam Patronis uno tempore in nonnullis Provinciis, quae in aliis nondum fuerant introducta.

Primum monumentum, in quo mentio fit tributae Fundatoribus praesentationis, est *canon 10. Concilii Arausiacani I. anni 441.* qui refertur à Gratiano. in *can. 1. cau. 16. quaest. 5.* ementito nomine Nicolai Papae, ut animadvertit Berardus. Coeterum, uti ex eiusdem lectione apparet, non quibuslibet Fundatoribus concessa in eo fuit praesentatio, sed solum Episcopis, qui in alieno territorio Ecclesias construxissent: quod accidit aequè in Concilio Arelaten-
si II. medii saeculi quinti, quanvis certò non constet quo anno, aut sub quo Praesule habitum fuerit. Laicis denegatam legimus hanc praerogativam etiam sub finem saeculi quinti in *canonibus* nempe 26. et 27. *cau. 16. quaest. 7.* in quibus respondet Gelasius, nihil proprii iuris habiturum Fundatorem in Basilicis, seu Ecclesiis à se fundatis praeter processionis aditum, qui Christianis omnibus in *commune debetur*; nimirum ius conveniendi, et ingrediendi in Ecclesiam, quod Christianis omnibus patet. Longè aliter interpretatur Glossa ius processionis, pro iure scilicet praesentandi, quod ideò ait appellari ius processionis, quod Patronus cum praesentato ad Episcopum procedat: verùm quàm absurda haec sint, ut appareat, sufficere considerare, Gelasium illud ius Patronis tribuere, quod Christianis omnibus debetur; hoc autem de praesentatione nemo dixerit: deinde apud ipsum Gelasium aliis in locis, et apud alios

alios veteres, ius processionis nihil aliud significat, quàm ius, quod diximus, ingrediendi, et conveniendi in Ecclesiam, quod probat eruditus vir Florens adductis pluribus monumentis. Nihilominus Glossae sententiam Interpretes amplexati sunt; unde proflixit eorum error, qui existimarunt, aut Gelasium fuisse iuris Patronatus Auctorem, aut concessam fuisse Laicis Fundatoribus praesentationem saeculo quinto; cum constet eo tempore indultam solum fuisse ex gratia speciali Episcopis, qui in alieno territorio Ecclesias erexerant.

Anceps est quaestio, an quinque prioribus saeculis ius Fundatoribus fuerit in bona Ecclesiarum invigilandi, eorumque administrationi sese immiscendi. Et quidem in Oriente ex Constitutionibus Imperatorum invehì haec disciplina coepit, atque traducta fuit etiam ad Ecclesias Occidentales. Apud nos diutius manserunt pristinae Patrum regulae, quibus cautum erat, ut plenissima potestas in omnes Ecclesias, Basilicas, Oratoria sacra, denique, religiosa, aut venerabilia loca Episcopis esset, *ann. 24. et 25. Concilii Antiocheni, 4. et 8. Chalcedon. Tolentan. Concil. III. et IV. saecul. VI. et VII.*

3. Inter iura Patronis debita recensetur quoque, ut sibi, si ad indigentiam venerit, alimenta ab Ecclesia praebeantur. Prima hac de re decisio est Concilii Toletani IV. *ann. 633.* quae extat apud Gratianum in *can. 30. cau. 16. q. 7.* His verbis constat integra decisio: *Praebendum est à Sacerdotibus vitae solatium indigentibus, et maxime his, quibus restituenda vicissitudo est. Quicumque ergo Fidelium de facultatibus suis Ecclesiae aliquid devotione propria contulerunt, si forte ipsi, aut filii eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesia suffragium vitae pro temporis usu percipiant. Si enim Clericis, vel Monachis, seu Peregrinis, aut quamlibet necessitatem sustinentibus pro solo Religionis intuitu in Tom. II.*

usum res ecclesiasticae largiuntur, quanto magis his consulendum est, quibus retributione iusta debetur. Sane probabile est, etiam prioribus saeculis Ecclesiam Patronis indigentibus subvenire consuevisse; cum enim teneritudine maxima in pauperes universos feratur semper, praesertim illis subvenire debuit, qui sibi fuerant benefici, uti aiunt Patres Toletani: coeterum animadvertit Van-Espenius ex praedicto canone Toletano Ecclesiam pinguius Patronum alere debere, quam reliquos pauperes, cum ad id non tantum intuitu paupertatis teneatur, sed praecipue intuitu beneficentiae in ipsam à Patrono collatae.

q. Sed et alia honorifica iura Patronis Ecclesia contulit à primis saeculis; qualia sunt sepulturae, sedis, thurificationis, candelae, et aquae benedictae; quae alia, atque alia fuerunt iuxta varios cuiusque Provinciae mores. Verum animadvertendum est quod de sepultura, et sede dicimus post ea tempora locum habuisse, quibus coeperunt Fideles intra Ecclesias sepeliri, atque in illis sedere: ex tunc verò privilegium Patronorum in eo constitit, ut in loco honorabiliori sederent, aut sepelirentur.

Et haec quidem exhibent iura Patronorum quinque prioribus saeculis, sive ius Patronatus antiquum. Post saeculum quintum augeri coeperunt Patronorum iura; sive quod, frigescente fidelium charitate, congruum Ecclesiae videretur novis privilegiis eorum liberalitatem excitare, sive quod ea sit legum omnium conditio, ut, si laxari semel habentiae incipiant, transcurso solo temporis indulgentia in dies excrescat. Concessa ergo fuit praesentatio Fundatoribus omnibus, etiam Laicis: et quidem moribus potius, ut conjicere est, et gradatim; primò nempe in Oratoriis, quae aedificari coeperunt in agris, deinde etiam in aliis Ecclesiis, uti apparet in conspectu Concilii Agath. in *can. 21.* in quo ita statuitur: *Si quis etiam extra Parochias, in quibus*

legitimus est, Ordinariusque Convventus, Oratorium in agro habere voluerit reliquis festivitibus, ut ibi Missas teneat propter fatigationem familiae iusta ordinatione permittimus. Pascha verò, Natale Domini, Epiphaniam, Ascensionem Domini, Pentecostem, et Natalem S. Ioannis Baptistae, vel si qui maximi dies in festivitibus habeantur, non nisi in Civitatibus, aut Parochiis teneant. Clerici verò si qui in festivitibus, quas supra diximus in Oratoriis, nisi iubente, au permittente Episcopo, Missas facere, aut tenere voluerint, à communione pellantur.

Postquam saeculares privata haec Oratoria in agris habere coeperunt, facile obtinuerunt, ut Episcopi non alios Clericos ad Missam in eis celebrandam deputarent, quam quos saeculares ipsi desiderarent: inducta proinde fuit praesentatio, atque ad reliquas quoque Ecclesias sensim traducta. Imò quando certum est homines non minus de filiorum suorum commodis semper sollicitos fuisse, quam de suis, obtinuerunt etiam Fundatores Ecclesiarum, ut praesentatio ipsis indulta cum coeteris iuribus, et honoribus ad filios protraheretur; et tandem ut et ad haeredes quoscunque ex eo, quod in ipsis persona Fundatoris repraesentetur, et eorum ministerio semper quodammodo maneat, et vivat.

His gradibus devenit est ad ius Decretalium, ubi latè exprimuntur iura, quae Patronis competunt: coeterum intelligenda ita non sunt, ut existimetur Patronatum non aliter consistere posse, quam si Patronus omnibus illis iuribus fungatur; cum nunc plura, nunc pauciora habere possit, et contingere etiam hodie valeat, quod subsistat Patronatus sine iure praesentandi; unde patet, minus accuratam esse definitionem, quae vulgo assignatur iuri Patronatus dum dicitur esse ius praesentandi instituentum ad beneficium vacans; nam et in *cap. 25. b. tit.* consultus Clemens III. ait eum, qui Ecclesiam cum

assensu Dioecessani construxit, ius quidem Patronatus acquirere, coeterum in Ecclesia Conventuali non electioni Praelati faciendae, sed iam iactae honestius Patroni assensum postulari, nisi aliter de sua iurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandae. Consulendae igitur sunt tabulae cuiusque foundationis, et receptae consuetudines. Verum tamen est extra speciem praedicti capituli, hodie praesentationem Fundatoribus competere, etiamsi expressè illam non reservaverint. Imò et ad haeredes transit, sive iure sanguinis defunctum contingant, sive non. Transit aequè ad haerem fideicommissarium, et ad successorem singularem, qualis est emptor Villae, cui annexum sit ius Patronatus. In plures haeredes transit in solidum, utpote indivisibile; ne tamen hac occasione simulatas oriatur, et iurgia, uti pluries accidisse legimus maximo Ecclesiarum damno, et scandalo Populorum, editae sunt plurimae Constitutiones. In *cap. 1. et 2. b. tit.* quae desumpta sunt ex Conciliis Cabillonensi, et Triburienti saeculi noni, statuitur hoc in casu cessandum à Divinis esse in tali Ecclesia, tollendas reliquias, et claudenda ostia ab Episcopo, si aliter consulere non potuerit: coeterum Alexander III. in *cap. 3. b. tit.* aliud voluit; decrevit enim in Concilio Lateran. ut si haeredes potestate, in qua eos Ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur, et, cum una Ecclesia unius debeat esse Rectoris, pro sua dissensione plurimos repraesentant, si forè in plures partes eorum vota se dividerint, ille praeficiatur Ecclesiae, qui maioribus iuvatur meritis, et plurimorum eligitur, et approbatur assensu. Si autem hoc sine scandalo esse nequiverit, ordinet Antistes Ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum viderit ordinandam. Haec regula, dum casus emerit, servanda est, cum Concilii generalis sit, et posterior praecedenti; imò et, ni fallor, spiritui, atque utilitati Ecclesiae magis consona. In-

Innocentius III. in *cap. 27. b. tit.* ut occurreret damnis, quae viduatibus Ecclesiis oriuntur si de iure Patronatus, vel potius praesentandi, iurgia, et contentiones exurgant, statuit, quod, si ab eo, cui competit, quaestio intra quatuor menses non fuerit definita, Episcopus extunc Ecclesiam ipsam de persona idonea ordinare non differat, ita tamen, ut illi ex hoc non debeat in posterum praevudicium generari, qui ius everit Patronatus, id est pro quo discussà causà sententia definitiva lata fuerit.

In *cap. 4.* quod ex eodem Concilio Lateran. depromptum est, anathematis poena infligitur Patronis laicis, qui, Episcoporum auctoritate neglecta, Clericos instituere, aut destituere pro sua voluntate audent. Hoc autem Patronis ecclesiasticis prohibitum est aequè, cum absque privilegio institutio, aut destitutio, non ad eos, sed ad Episcopos pertineat, servata tantum ipsis Clericis idoneos praestandi facultate.

Prohibentur quoque in eodem capite possessiones, aliaeque bona ecclesiastica pro sua voluntate distribuere: quod minimè videtur ob stare curae, et vigilantiae, quam impendere possunt Patroni circa administrationem bonorum Ecclesiae Patronatae; nam ibi abusus damnatur illa occasione Patronatus dissipandi.

Eodem sensu interpretanda venit Tridentina sanctio in *sess. 25. de Reform. cap. 9.* quae apud nonnullas gentes recepta non est, et in qua definitur Patronos beneficiorum, etiamsi verè de iure Patronatus ipsorum ex fundatione, et dotatione sint, nullatenus, nullave causà, seu occasione se ingerere posse in perceptione fructuum, proventuum, aut obventionum quorumcumque beneficiorum, sed debere illos liberè Rectori, seu Beneficiario, non obstante etiam quacumque consuetudine, distribuendo dimittere.

Profecto in hoc, aliisque decretis Concilii Trid. derogatum non fuit legitimis Patronorum iuribus, uti protestantur Patres initio praedicti capituli: stabilitate tantum fuisse rectissimae regulae, ne pro vero legitimoque iure habeantur quorundam Potentiorum usurpationes; neve Patronatus occasione minus digni, minusque idonei Ministri deputentur Ecclesiis, quod non solum Ecclesia, sed et Principes optaverant statuentes, ut Patroni Clericos praesentarent iudicio, et examine Episcoporum idoneos. Tandem Patrum Tridentinorum in praedicta specie mens fuit, ut tollerentur abusus, qui irrepserant occasione curae à Patronis impendendae; cum, si in legitimis terminis sese contineant, conforme admodum sit Ecclesiae votis, quod Patroni tuitioni ecclesiasticarum rerum invigilent; quapropter inditum etiam eis nunquam fuit nomen Defensorum (1). Hic obiter adnotare iuvat, Advocatiam, de qua in *cap. 6. b. tit.* mentio fit, cuique tribuuntur effectus Patronatus, non aliunde, quam ex huiusce defensionis abusu emanare.

Tributa Fundatoribus, eorumque haeredibus praesentatione, caveri debuit, ne ob negligentiam diu Ecclesias vacare paterentur: definita ergo fuere certa tempora, intra quae praesentare debent, ni iure suo pro ea vice cadere velint. Id primò factum fuit in Concilio Rom. sub Pontifice Eugenio II. circa *ann. 825.* aut in eo, quod sub Leone IV. habitum fuit circa *annum 850.* assignatusque fuit Patronis Laicis terminus

(1) Fuerunt à primis saeculis alii defensores à Patronis diversi: nam saeculo quinto Africani Patres ab Imperatoribus esagitabant, ut sibi liceret Defensores nominare è numero Causidicorum, seu Advocatorum: deinde verò agnoscens Ecclesia, vim Potentiorum non tam argumentis avertendam, quam oppositis ex adverso viribus, Magnatum, et Regum auxilium imploravit. Meminit huius protectionis etiam Sinodus Tridentina, eaque praecipuum semper fuit Regum nostrorum ornamentum, praecipua cura, atque sollicitudo.

mus trium mensium, computandus ab admonitione Episcopi, nulla facta mentione Ecclesiasticorum. In Concilio Lateranensi sub Alexandro III. concessum fuit idem temporis spatium, coeternum à die notae vacationis numerandum: deinde verò tractatum moribus fuit ad quatuor menses, aut, ut Berardus putat, errore Amanuensium.

Hinc patet falsam quoque esse vulgarem illam opinionem, quae praedicta nulla tempora assignata Patronis fuisse ante praedictum Concilium Lateranense.

Patronis Ecclesiasticis indultum fuit semestre, desumpto exemplo à Collatoribus, quibus magis accedere visi sunt.

Animadyvertendum hic est hanc intra certa tempora praesentandi necessitatem minimè comprehendere Patronatum, qui Regibus nostris competit ab antiquissimis temporibus in Ecclesiis omnibus in Ditionibus suis sitis: in quo et alia singularia conspiciuntur; veluti, quod reservationibus, affectionibusque Pontificiis non subiaceat: quod per praescriptionem ab aliis adquiri nequeat; neque ab ipsis Regibus amitti ob non usum.

Primis temporibus ignota erat differentia inter Patronos Laicos, et Ecclesiasticos: deinde verò inducta fuit, licet non satis constet quonnam tempore id acciderit. Plurimum expedit hodie eam accuratè observare, postquam unicuique diversae assignatae sunt regulae: ideò ea saltem hic adiungere debere censemus, ex quibus praesertim dignoscitur qualitas cuiusque Patronatus: aliàs autem latissimè patet haec materia.

Patronatus qualitas desumenda non est à persona Fundatoris, aut Patroni, sed à qualitate bonorum, quibus erecta, aut dotata fuit Ecclesia, aut Beneficium, de cuius Patronatu quaeritur; si nimirum dubitatio sit de Patronatu dotatione, aut erectione

ad-

adquisito: nam si à privilegio ille descendat, consti-
lere oportebit literam foundationis.

Patronatus Ecclesiae, quae bonis laicalibus fun-
data, aut dotata fuerit, erit laicus, quanvis Funda-
tor, aut Dotator Ecclesiasticus sit: è converso Eccle-
siasticus dicitur, quoties fundatio, aut dotatio bonis
ecclesiasticis facta fuit: nam, ut optimè ratiocinatur
Berardus, Patronatus est remuneratio, seu repensa-
tio Ecclesiae, et beneficii; qualitas ergo donatarum
rerum attendenda est, ut conjiciatur conditio huius
remuneracionis: quae ratio facilius, mea sententiâ
percipietur, si addamus quod notum omnibus est, ni-
mirum plus conferre Ecclesiae eum, qui bona laica
ipsi donat, quam illum, qui tantum ecclesiastica
in eam transfert: iustum propterea est, quod atten-
datur natura collatarum rerum, cum pinguior sit
remuneratio in Patronatu laico, quam in ecclesiasti-
co. Si bona huiusmodi partim laica sint, partim
ecclesiastica, exurget Patronatus mixtus.

Censet Van Espenius, eumque sequutus Scriptor
Hispanus novissimus, in dubio Patronatum reputa-
ri debere laicum: ego verò, qui non tam Patrono-
rum auctoritate vinci soleo, quam momentis ratio-
num, contrarium verius existimo. Profectò, regulae
omnes, quae de natura privilegiorum, aut obliga-
tionum interpretanda loquuntur, suadent, ut id in
dubio amplectamur, quod minus gravat, quodque
minus recedit à iure ordinario: iam verò neminem
latet ius Patronatus privilegio inniti, et plus devia-
re à iure ordinario Patronatum laicum, utpote, qui
magis coercet Collatores ordinarios: deinde, nihili
pendenda est Ecclesiarum, atque beneficiorum liber-
tas? Innoit haec fundamenta Berardus; eis verò
aliud adjici posse puto, et quidem non omnino con-
temnendum. Asserit Van-Espenius *part. 2. tit. 25.
cap. 2. n. 8.* ius Patronatus, quod alicui, sive Cleri-
co, sive Laico competit ratione proprii patrimonii,
non

non Beneficii, vel Ecclesiae, appellari Laicale: deinde
subiungit ex Emmanuele Gonzalez, neque interesse,
quod patrimonium illud adquisitum sit intuitu Eccle-
siae; quia, cum ex generali consuetudine Clerici de
talibus bonis testari possint, et in illis eis ab intes-
tato succedatur, sicuti in patrimonialibus, videtur
Clericus dotans, vel extruens Ecclesiam sibi, suis-
que haeredibus, et consanguineis ius Patronatus ra-
tione patrimonii reservasse; et ita laicale iudicari.
Denique ex Francisco le Roy haec verba adducit:
*Verius est, quod, si dubium sit, quale sit ius Cleri-
co competens, an laicum, an ecclesiasticum, in du-
bio iudicandum esse laicale, quia Clerici nihil habere
praesumuntur in bonis, ut de S. Augustino Possidius;
et quia omnes ferè antiqui Canones, ubi de iure Fun-
datorum agunt, tantum de laicis, et eorum haeredi-
bus. Non nisi fusiori calamo, qui tamen suscepto in-
stituto minimè congruit, exprimi valet nostrum de
iis, aliisque non paucis Auctoris, certè gravissimi,
iudicium: pauca tamen hic praelibare licebit. Et
quidem in primis, equis non statim agnoscit, quam
parum inter se consistant praedictae rationes, et
testimonia? Disciplina, quae temporibus Augustini
observabatur praesertim verò in Clero Hipponensi,
qui ab ipso communi vitae sub certa regula per-
agenda redactus fuerat, nihil omnino proprium
Clericis permittebat, saltem in bonis ecclesiasticis,
nec quoad administrationem; eaque prae oculis fuit
Francisco le Roy: Gonzalezius autem hodiernis tem-
poribus sententiam suam accommodavit, in quibus, si
de bonis ipsis intuitu Ecclesiae quaesitis, perinde ac
de profanis omnino, inter vivos, aut in ultima vo-
luntate disponant, legibus sustinentur. Deinde, non
facile effngi posse reor speciem, in qua Clericus sub
Augustini regula constitutus, habere quidem valeat
Patronatum Laicum, minimè verò Ecclesiasticum. Si
inepta non est ratio à paupertate Clericorum desump-
Tom. II. S ta,*

ta, atque exemplo Augustini confirmata, potius excludet Patronatum laicalem à persona Clerici, attendit scilicet qualitate, quae cum ipso Patronatu exurgit in limine foundationis, aut dotationis. Unico tantum casu locus esse posset rationi à Francisco le Roy allatae, quoties nempe nescitur quisnam, aut cuius conditionis Fundator, aut Dotator fuerit: nam tunc dici posset, eum praesumendum Laicum, bonaque, quibus dotata, aut erecta fuit Ecclesia, censenda esse saecularia, ex eo, quod Clerici nihil in bonis habere praesumuntur, quibus fundare Ecclesiam potuerint, aut ipsi dotem constituere. Coeterum, aut incongrua haec ratio his temporibus est, aut funditus evertit fundamenta à Gonzalezio adducta: nam si illam consideramus disciplinam cum le Roy, iuxta quam nihil iuris Clericis est in bonis intuitu Ecclesiae quaesitis, frustra cum Gonzalezio confugiemus ad hodiernam beneficiorum formam, administrationisque peculii ecclesiastici rationem. Tandem, ut de ratione à Gonzalezio adducta speciatim loquamur, actum erit de Patronatu ecclesiastico ex fundatione, aut dotatione, dummodo ea admittatur: si enim ex eo solum, quod hodie Clerici in foro externo se gerere possint in bonis Ecclesiae intuitu adquisitis non secus, ac in patrimonialibus, aestimandus est laicus Patronatus Ecclesiae ex bonis illis fundatae, aut dotatae; quandonam quaeso exurgit Patronatus ecclesiasticus ex natura foundationis, sive ex qualitate bonorum donatorum? Sed in viam iam redeamus.

Patronatus Ecclesiasticus nonnunquam censetur, qui inspecta sui origine existimandus foret laicalis, si nimirum translatus fuerit in Dignitatem aliquam ecclesiasticam, Officium, Capitulum, aut Monasterium, *cap. un. de Iure Patronatus in 6.* et moderna praxis ea est iuxta Van Espenium, ut Patronatus reputetur ecclesiasticus eo ipso, quod probetur illum com-

com-

competere ratione dignitatis, aut tituli ecclesiastici, quin amplius inquiratur de eius origine.

Agnoscitur apud nos alia species Patronatus laici, sive laicorum, longè distans à superiori; cum nimirum Missarum, aut alterius pii operis gravamen imponitur bonis à Testatore in perpetuum, quin ullatenus auctoritas Episcopi interveniat. In iis autem, sive Patronatibus Laicorum, sive Capellanis Laicalibus, aut alio quocumque appellentur nomine, nihil apparet ecclesiasticum; quapropter etiam Laici, coniugati, et foeminae succedunt, cunctaque ad legum civilium normam ordinantur à Magistratibus saecularibus, iuxta receptas in Maioribus regulas.

Quoties Patronatus est mixtus, quod quando accidat supra innuimus, communicantur privilegia utriusque speciei concessa, ita ut, dum casus occurrerit, illa qualitas attendatur, quae magis favet Patronis, Patronatusque conservationi.

Assignantur aequè aliae Patronatus divisiones; sic alius dicitur realis, qui scilicet fundo alicui, aut alii rei adhaeret, alius personalis. Deinde quandoque haereditarius est, quandoque gentilivus, aut familiaris. Primo casu transit ad quoslibet haeredes, qui tamen capaces sint eius iuris adquirendi: gentilivus autem, vel familiaris illis solum potest competere, qui fuerint è certa familia, aut gente. Postremo dividitur in activum, et passivum, quo nomine improprie significatur ius illis competens, qui vocati fuere in limine foundationis ad erecti beneficii ademptionem, et in quibus fieri praesentatio debet ab iis, qui Patronatum activum cum facultate praesentandi habent, iuxta formam à Fundatore praescriptam. In eo autem apparet aliud ius singulare ab Ecclesia concessum Fundatoribus Beneficiorum, aut Capellaniarum; nam iuxta communes regulas sustineri nequitam posset proximiorum ex aliqua familia, aut gente vocatio; nec etiam nuda praelatio.

De causis, quibus ius Patronatus constituitur, et acquiritur, non minimae excitari solent quaestiones, in quibus immorari nobis haud licet: sed generales saltem, receptasque regulas breviter expendemus, nequid ad materiam spectans intactum maneat.

3. Praecipuam ex his causis esse fundationem, dubium non est, cui adiunguntur privilegium, et praescriptio. Coeterum dubitari non semel contingit, dicendum ne quis sit Ecclesiae Fundator. Quid enim, si fundum tantum, aut aream concesserit, ut in ea Ecclesia construatur alterius impensis, aut si quis erectam iam Ecclesiam dotaverit? Proprie Fundator dici non poterit, neque ius Patronatus ipsi competere: nam sacri canones, dum de Patronatu Fundatoribus tribuendo loquuntur, de veris agunt Fundatoribus; de illis nempe qui iuxta praescriptum ipsorum canonum Ecclesiam suis sumptibus erigunt cum competenti dote. Nihilominus ex levibus, modicisque causis indulgeri coepit Patronatus, praesertim saeculo decimo quinto: unde plures editae fuerunt Pontificiae Constitutiones, ut huic incommodo occurreretur. Tandem in Concilio Tridentino certae stabilitae regulae sunt, iuxta quas non quaelibet constructio, aut dotatio sufficit. Et quidem in *sess. 14. de Reform. cap. 12.* ita statuitur: *Nemo, etiam cuiusvis dignitatis ecclesiasticae, vel saecularis, quacunque ratione, nisi Ecclesiam, Beneficium, aut Capellam de novo fundaverit, et construxerit; seu iam erectam, quae tamen sine sufficienti dote fuerit, de suis propriis, et patrimonialibus bonis competenter dotaverit; ius Patronatus impetrare, aut obtinere possit, aut debeat.* Deinde in *cap. 9. sess. 25. de Reform.* iniungit Ordinariis, ut, etiam tanquam Sedis Apost. Delegati, diligenter cognoscant Patronatus quoscunque adquisitos in Ecclesiis, Dignitatibus, aut Beneficiis antea liberis à quadraginta annis citra, et in futurum adquirendos, seu ex augmento dotis, seu

ex nova constructione, vel alia simili causa, etiam auctoritate Sedis Apostolicae; et quos non repererint ob maximè evidentem Ecclesiae, Dignitatis, vel Beneficii necessitatem legitime constitutos esse, in totum revocent; atque beneficia huiusmodi sine damno illa possidentium, et restituto Patronis eo, quod ab eis idcirco datum est, in pristinum libertatis statum reducant, non obstantibus constitutionibus, privilegiis, et consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

Quod ad praescriptionem attinet, non satis conveniunt Doctorum placita: certum quidem in primis est, atque ab omnibus receptum, triginta annorum, aut minoris temporis praescriptionem locum hac in re non habere: iandiu enim Ecclesiis illud privilegium competit, ut adversus eas quadragenaria ad minus praescriptio requiratur: utrum autem haec sufficiat etiam dum de Patronatu probando agitur, post Concilium scilicet Tridentinum, disputatur. Sanè in praedicta Conciliari sanctione primum mentio fit multiplicatarum praesentationum per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat; unde praescriptio tantum immemoralis foret admittenda; cum tamen non excludantur in ea aliae probationes secundum iuris dispositionem, admittenda etiam erit, iuxta Synodi mentem, et verba, quadragenaria. Exceptio est in iis personis, seu Communitatibus, vel Universitatibus, in quibus id ius plerumque ex usurpatione potius quaesitum praesumitur: nam in eis iuxta Concilium plenior probatio requiritur, neque immemorabilis temporis probatio aliter suffragatur, quam si, praeter alia ad eam necessaria, praesentationes, etiam continuatae, non minori saltem, quam quinquaginta annorum spatio, quae omnes effectum sortitae sint, authenticis probentur.

Observandum hic est, praedicta locum non habere, quoties constat quidem Patronatus, concertatio autem est inter duos, aut plures, quorum quisque

que sibi illum competere asserit; tunc enim servandae erunt generales iuris regulae.

Ante Concilium Trident. privilegio Patronatum concedebant Episcopi, quasi haec species non comprehenderetur in prohibita rerum ecclesiasticarum alienatione, ut observat Berardus cum Cardinali de Luca: hodie verò tantum Summo Pontifici hoc licet. Coeterum apud nos hisce Pontificiis concessionibus locum esse non posse palam est omnibus.

Transfertur ius Patronatus, non tantum post mortem possessoris, sed et eiusdem facto inter vivos, nisi aliud in tabulis fundationis cautum fuerit. Quaedam observanda sint in singulis huiuscemodi translationibus, sive inter vivos, sive successione post mortem exponere longum foret: consulantur Cardinalis de Luca, Pitonius, alique, qui latissimos hac de re ediderunt tractatus: sicuti et de casibus, in quibus amittitur Patronatus ex natura rei, voluntate Fundatoris, vel facto ipsius Patroni.

TITULUS XXXIX.

De Census, Exactionibus, et Procurationibus.

Nomine Census comprehenduntur in hoc Titulo pensationes, seu tributa, quae solvi debent ab Ecclesiis Episcopo, Metropolitano, aut S. Pontifici. Haec varia sunt tam quo ad quantitatem, et modum solutionis, quam quoad originem: in plerisque etiam Regionibus peculiarem sumpserunt formam ex novis pactionibus, aut in desuetudinem abierunt; quapropter nihil certum tradi potest, sed consulendae sunt singulares cuiusque Nationis, et Dioecesis consuetudines, et pactiones. Nihilominus nonnulla referam, ex quibus notio aliqua desumatur.

Non semel animadvertere debui, primis saeculis

lis universam peculii ecclesiastici administrationem Episcopus gessisse; deinde verò eam partim tributam Parochis, et Ministris etiam inferioribus: iam verò, quando Episcopi hoc ius remisserunt, reservarunt sibi nonnihil in quibusdam Ecclesiis, sive in decimis, aut primitiis, sive in funerariis, aut aliis oblationibus; tum, ut necessariis ad sui sustentationem non carerent, tum etiam in signum generalis administrationis. Deinde inductum etiam fuit quod Episcopo, aut Metropolitano visitanti tribuerentur à dioecesanis victualia, quae hodie intelligimus sub nomine Procurationis, et de quibus agens Concilium Lateranense anni 1179. admonet Episcopos ne graves in eis exigendis existant, nec sumptuosas epulas quaerant, ita ut longi temporis victum brevis hora consumat: exemplarque eis proponit Apostoli, qui se, ac suos propriis manibus decrevit exhibendos, ut locum praedicandi auferret Pseudoapostolis, et ut illis, quibus praedicabat, non existeret onerosus, *cap. 6. b. tit.* Obtinuit etiam, ut in honorem Cathedrae praeberebantur Episcopo quiddam nummi sub nomine Cathedralitici, aut Sinodatici. Sed et alia quantitas tribuebatur eidem sub nomine Charitativi Subsidi, ne inopia eum laborare contingeret. In his autem omnibus ne ab Episcopis, vel Rectoribus nova gravamina Ecclesiis inferantur, aut antiqua auquantur, pluries statutum est; coque spectant *capita 3. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 15. 20. 26. et 27. b. tit.* Summis quoque Pontificibus concedi consueverunt subsidia nonnulla. In *cap. 12.* mentio fit denarii argentei, quod Ina, Anglorum Rex solvi iusserat annuatim à suis Successoribus in aeternum pietatis, ac venerationis erga Romanam Sedem pignus. Denique Advocatis etiam, atque Defensoribus Ecclesiarum tribuebantur nonnullae pensationes. Ex multiplicibus autem hisce praestationibus variae oriri debuerunt controversiae, quibus non aliter finis est Impositus, quam tran-